

*LES CASES DE TEMPLERS I HOSPITALERS A CATALUNYA:
APLEC DE NOVES I DOCUMENTS HISTÒRICS,
DE JOAQUIM MIRET I SANS (A CURA DEL DOCTOR
JOSEP MARIA SANS I TRAVÉ)¹*

Josep Maria Sans i Travé s'encarrega de la reedició facsimilar d'aquesta obra extraordinària de Joaquim Miret i Sans, una de les més completes i importants de la historiografia catalana de principi del segle XX. La primera edició era de l'any 1910.

1. Lleida, Pagès, 2006, edició facsímil de la de 1910, amb un estudi introductori a càrrec de Josep Maria Sans i Travé, 760 p.

Autor de cent vint-i-cinc llibres i articles de caràcter històric, aquesta és l'obra més rellevant de Miret i Sans, encara avui de consulta obligada i indispensable per als historiadors en general i en particular per als estudiosos dels ordes religiosomilitars del Temple i de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem, ambdós amb una gran implantació arreu del Principat, sense oblidar que el segon acabà rebent els dominis dels cavallers templers quan el seu orde fou dissolt.

En tot cas, l'obra de Miret i Sans es divideix en dues grans parts. La primera té divuit capítols i entre altres temes s'hi tracten els següents: els orígens d'aquells dos ordes militars (amb referències a l'orde teutònic), l'establiment dels hospitalers i els templers a l'Aragó i Catalunya (en aquest cas, amb referències especials als de les comarques del Penedès, el Vallès, Osona, el Pallars, el Rosselló i la Plana d'Urgell), les primeres adquisicions dels cavallers dels dos ordes també a l'Aragó, Castella i Navarra, amb les diverses disposicions papals dictades a favor seu, les conquestes de Tortosa i Lleida (a mitjan segle XII), en la qual uns i altres cavallers tingueren una intervenció decisiva, i les primeres donacions que reberen a Tortosa, Lleida, Miravet, etcètera.

També es refereixen les noves adquisicions fetes els anys posteriors a la conquesta d'aquelles dues ciutats i l'establiment de noves comandes d'ambdós ordes a Catalunya i l'Aragó, com ara les de: Barbens, Sant Valentí, Siscar, Palau, Barberà, Selma, Corbins, Puig-reig, Aiguaviva, Castelló d'Empúries, la Juncosa, Tortosa, Amposta, Ulledecona, l'Hospital de Lleida, Barcelona, Sixena, Alguaire, Isot, Costoja, Berga, Vallmoll, Sant Llorens de les Arenes, Avinyonet, Saragossa, Calataiud, Anyón i Mallén, Barbastre, Osca, Pina, Aliaga, Samper de Calanda, Castelliscar, Casp, Montsó, Novillas, Boquiñeni, Ascó, Orta, Ambel, Miambel, Encinacorba, Remolins, Mallorca, l'Espluga de Francolí, Torres de Segre i un llarg etcètera.

També s'ocupa de les cases dels ordes que no s'erigiren en comandes, com, per exemple, les de Vic, Tèrmens, Biure, etcètera. Igualment, l'autor s'ocupa de les hospitaleres i templeres, des de la creació de les primeres cases, i fa un esment especial de les hospitaleres de Cervera, les d'Alguaire i altres.

Miret i Sans tracta també dels béns dels ordes en els seus territoris (molins, forns i altres drets) i també refereix alguns testaments amb donacions importants a favor de l'un o l'altre ordes. En un parell de capítols s'ocupa de la indumentària dels cavallers d'ambdós ordes. I també es refereix, en especial pel que fa al Temple, a la seva influència política i la seva activitat financera. I, per acabar, encara fa referència a l'extinció de l'orde, al procés contra els templers i als seus béns.

La segona part del llibre, amb set capítols i relativa a l'època posterior a la desaparició de l'orde del Temple, fa referència al traspàs dels béns de l'orde del Temple, després de la seva dissolució, a favor de l'orde de l'Hospital, a les cam-

panyes de l'orde de l'Hospital contra els sarraïns del sud, a les noves fortificacions dels cavallers hospitalers, a la creació de les batllies de Mallorca i Casp, i a les visites que efectuaven els priors hospitalers als seus nous dominis per a prendre'n possessió.

L'obra acaba amb un apèndix que conté tres catàlegs o llistes dels comandadors que corresponen als districtes dominicals i jurisdiccionals respectius, vint-i-un documents que enriqueixen considerablement l'obra i dos índexs, un de geogràfic i un d'onomàstic, de gran interès.

Per la seva banda, Sans i Travé, a més d'encarregar-se d'aquesta reimpressió, elabora un extens i molt complet estudi introductor i sobre la vida i l'obra de Miret i Sans. Però va molt més enllà, ja que du a terme una posada al dia dels estudis realitzats i publicats fins a la data sobre els ordes religiosomilitars a Catalunya.

En la primera part d'aquest estudi, iniciada amb un pròleg del mateix Sans i Travé, s'inclou una ressenya biogràfica de Miret i Sans, es destaquen les línies de recerca seguides segons la seva producció historiogràfica, es fa referència als seus estudis sobre els ordes religiosomilitars i, finalment, es dedica un apartat a la que es considera l'obra magna de l'autor: *Les cases de templers y hospitalers en Catalunya*.

La segona part de l'estudi introductor i porta el significatiu títol d'«Historiografia posterior a Miret i Sans referida a les províncies catalanes dels ordes del Temple i de l'Hospital (1910-2005)». Amb aquest detallat treball, Sans i Travé recull tota la bibliografia dels darrers cent anys centrada en algun aspecte dels ordes del Temple i de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem a Catalunya.

Una tasca ingent, amb quasi un miler de notes, algunes molt extenses, que contenen dades bibliogràfiques de gran utilitat per a tot estudiós d'aquells ordes i, en general, per a totes les persones interessades en la història de Catalunya, ja que és molta la informació que contenen de tot el seu territori.

Sans i Travé divideix aquesta part de la seva introducció en tres grans blocs. El primer, el titula «Bibliografia i fonts documentals». Sans i Travé recorda en primer lloc l'obra de Derek W. Lomax del 1976 sobre la historiografia general dels ordes religiosomilitars a la península Ibèrica, i altres posteriors fins la data. En aquest apartat s'esmenten reculls bibliogràfics, treballs que informen sobre arxius que contenen informació sobre els dos ordes al Principat, i obres generals i edicions de fons documentals (butlles, diplomataris, privilegis, etc.).

Específicament sobre l'orde del Temple, s'esmenten edicions de col·leccions diplomàtiques sobre els templers a la província catalana (també inclou l'Aragó), obres generals sobre els templers catalans (orígens i fundació, introducció al Principat i altres territoris peninsulars, etc.), estudis sobre comandes

templeres (bibliografia recollida en cent quaranta notes, incloent-hi els altres territoris de la província catalana del Temple: Aragó, Navarra, València i Mallorca), estudis sobre aspectes socials i econòmics, treballs entorn del patrimoni monumental i artístic templer, edicions de la regla i els estatuts de l'orde, edicions i estudis de cartes de poblament, ordinacions i costums atorgats per l'orde (recordem els importants textos consuetudinaris catalans de Tortosa i Horta), altres treballs sobre el procés dels templers i la destinació dels seus béns a la província catalana, i sota l'epígraf «Prosopografia» es recullen estudis i ressenyes biogràfiques dels cavallers templers.

També, particularment sobre l'orde de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem, es presenten edicions de col·leccions diplomàtiques i de documents, estudis generals sobre l'orde, treballs específics sobre comandes hospitaleres, altres estudis sobre el patrimoni monumental i artístic hospitaler, obres sobre els convents femenins, edicions dels estatuts de l'orde, obres dedicades als ordenaments jurídics i legals concedits als vassalls de l'ordre, treballs sobre les campanyes militars en les quals va participar l'orde i, finalment, un recull de biografies publicades de membres de l'orde.

Aquest treball de Sans i Travé és molt exhaustiu, complet i posa a l'abast general l'extensa bibliografia nacional i estrangera dedicada als ordes del Temple i de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem a Catalunya i a la península Ibèrica. És una obra extraordinària i una de les principals i més importants aportacions de Sans i Travé a la historiografia catalana sobre els ordes religiosomilitars, dins la que és la seva línia de recerca.

Cal felicitar Josep Maria Sans i Travé per la magnífica reimpressió de l'obra magna de Joaquim Miret i Sans, plenament vigent, i per complementar-la de manera extraordinària amb l'abundosa bibliografia existent fins a aquesta data sobre els ordes del Temple i de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem i sobre les seves cases i comandes a Catalunya i en altres territoris peninsulars.

Josep Serrano Daura
Universitat Internacional de Catalunya